

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА ТЕОРІЇ І МЕТОДИКИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ**

**ОСНОВИ
ТЕОРІЇ ТА МЕТОДИКИ ФІЗИЧНОГО
ВИХОВАННЯ**

(НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК)

Ужгород, 2010

УДК 796.41 (075.8)
ББК Ч 516 я 73
Т - 50

Навчальний посібник підготував кандидат педагогічних наук, доцент
В.А. Товт, О.А. Дуло, М.Ю. Щерба

Основи теорії і методики фізичного виховання є навчальним посібником, призначеним для фахівців фізичного виховання, спорту, фізичної реабілітації і лікувальної фізичної культури, студентів факультетів фізичного виховання і спорту, вчителів фізичної культури та викладачів фізичного виховання. Навчальний посібник складено у відповідності до лекційного курсу з основ теорії та методики фізичного виховання. В посібнику стисло викладені основи знань з основ теорії і методики фізичного виховання як навчальної дисципліни.

Рецензенти:

доктор пед. наук, професор Г.А.Лисенчук

доктор мед. наук, професор Фекета В.П.

*Рекомендовано до друку видавничою радою
Ужгородського національного Університету,
протокол № 4 , від 21.09. 2010 р.*

Видано за кошти авторів

ISBN 966-7400-20-4

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА

1. ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЯК НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

1.1. ТМФВ як наука та навчальна дисципліна

1.2. Джерела та зв'язок ТМФВ з іншими науками і дисциплінами

2. БАЗОВІ ПОНЯТТЯ В ТЕОРІЇ І МЕТОДИЦІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

2.1. Значення спеціальних термінів в теорії і методиці фізичного виховання

2.2. Визначення термінів: *фізична культура, фізкультурний рух, фізкультурна освіта, фізичне виховання, фізична підготовка, спорт; фізичні реабілітація, рекреація, релаксація*

3. ПОНЯТТЯ СИСТЕМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

3.1. Поняття системи та значення ТМФВ в системі підготовки спеціалістів в галузі фізичного виховання і спорту

3.2. Особливості національної системи фізичного виховання населення

4. МЕТА, ЗАВДАННЯ, ЗАГАЛЬНІ ТА ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

4.1. Мета та завдання фізичного виховання

4.2. Загальні принципи фізичного виховання

5. ЗАСОБИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

5.1. Фізичні вправи – основний засіб фізичного виховання;

5.2. Класифікація вправ

6. ТЕХНІКА ФІЗИЧНИХ ВПРАВ

6.1. Техніка виконання фізичних вправ

6.2. Характеристика рухів

7. ОЗДОРОВЧІ СИЛИ ПРИРОДИ ТА ГІГІЄНІЧНІ ЧИННИКИ

7.1. Оздоровчі сили природи

7.2. Гігієнічні чинники

8. МЕТОДИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

8.1. Структурні основи методів фізичного виховання

8.2. Методи фізичної вправи

8.3. Ігрові та змагальні методи

8.4. Вербальні методи та методи наочності

9. МЕТОДИКА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

9.1. Основні сторони методики фізичного виховання та їх взаємозв'язок

9.2. Методичні принципи та принципи побудови занять

10. РУХОВІ ДІЇ ЯК ПРЕДМЕТ НАВЧАННЯ

10.1. Закономірності формування рухових вмінь та навичок

10.2. Теорія перенесення рухових навичок

11. ЕТАПНІСТЬ ВИВЧЕННЯ РУХІВ

11.1. Структура процесу вивчення рухів

11.2. Особливості контролю та оцінки

12. СИЛА ЯК ФІЗИЧНА ЯКІСТЬ ЛЮДИНИ

12.1. Сила як фізична якість; види силових здібностей

12.2. Механізми прояву та регулювання м'язової сили

13. ВИХОВАННЯ СИЛОВИХ ЗДІБНОСТЕЙ

13.1. Характеристика основних методичних напрямів

13.2. Супутні умови ефективного виконання силових вправ

14. ШВИДКІСТЬ ЯК ФІЗИЧНА ЯКІСТЬ

14.1. Характеристика швидкості

14.2. Види швидкісних здібностей

15. МЕТОДИКА ВИХОВАННЯ ШВИДКОСТІ

15.1. Методика виховання швидкості простої та складної рухових реакцій

15.2. Методика виховання швидкості рухів

16. СПРИТНІСТЬ ТА МЕТОДИКА ВИХОВАННЯ

16.1. Спритність як сукупність координаційних здібностей

16.2. Шляхи направленої дії на координаційні здібності

17. ВИТРИВАЛІСТЬ ТА МЕТОДИКА ВИХОВАННЯ

17.1. Витривалість як фізична якість; види витривалості

17.2. Втомлюваність та показники витривалості

17.3. Шляхи збільшення аеробних та анаеробних можливостей організму

17.4. Особливості виховання спеціальної витривалості

18. ГНУЧКІСТЬ ТА МЕТОДИКА ВИХОВАННЯ

18.1. Гнучкість як фізична якість

18.2. Методика виховання гнучкості

19. КОРЕКЦІЯ ПОСТАВИ ТА МЕТОДИКА РЕГУЛЮВАННЯ МАСИ ТІЛА

19.1. Типи постави, причини її порушення, методи виправлення

19.2. Методика регулювання маси тіла

20. ФОРМИ ПОБУДОВИ ЗАНЯТЬ У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ

20.1. Основи структури занять

20.2. Урочні форми занять

20.3. Неурочні форми занять

21. ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ В ПРОЦЕСІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

21.1. Основні аспекти морального, розумового, естетичного та трудового виховання

21.2. Фактори направленої формування особистості та самовиховання

22. МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

22.1. Про методологію та логіку наукового дослідження

22.2. Характеристика окремих дослідницьких підходів та методів

ПЕРЕДМОВА

У цьому навчальному посібнику використанні матеріали, що містяться у провідних українських та російських навчальних виданнях. Його складено відповідно до державних стандартів з підготовки фахівців фізичного виховання, спорту і фізичної реабілітації.

Авторами зроблена спроба викласти навчальний лекційний матеріал у систематизований і стислій формі, зручній для освоєння дисципліни «Основи теорії та методики фізичного виховання». 22 розділи посібника відповідають темам лекційного курсу цієї дисципліни, визначеного навчальною програмою. Кожен розділ складається з підрозділів, які є окремими структурними елементами навчального матеріалу. Всі розділи та підрозділи тісно пов'язані між собою і загалом формують цілісну уяву про зміст предмету теорії та методики фізичного виховання.

В наведених розділах велика увага приділяється визначенню провідних понять теорії та методики фізичного виховання так, як їх правильне трактування вченими, керівниками навчально-тренувального процесу і учнями дозволяє будувати ефективні взаємозв'язки між вчителем і учнем, що, у свою чергу, позитивно відображається на результатах навчально-виховного процесу. Враховуючи ту обставину, що в різних джерелах літератури визначення провідних понять не завжди співпадають, а інколи бувають занадто детальними, автори взяли на себе сміливість надавати спрощені формулювання. Наприклад, визначення поняття «фізична підготовка» в посібнику трактується як «фізичне виховання з прикладним напрямом» викладено надто лаконічно. Таке визначення не зустрічається у жодній літературі. Подібні спрощення, на думку авторів, повинні сприяти кращому запам'ятовуванню матеріалу.

В посібнику дається інформація виключно з основ теорії та методики фізичного виховання. Головною метою навчальної дисципліни є формування фундаменту знань, на базі яких можливе подальше вивчення інших дисциплін цього циклу, таких як «теорія та методика фізичного виховання дорослого населення», «теорія та методика адаптивного фізичного виховання», «фізична підготовка у Збройних Силах», «лікувальна фізична культура», «теорія та методика обраного виду спорту» тощо.

Слід зважити, що викладення матеріалу в стислій і конспективній формі не дає змогу достатньо повно представити інформацію, необхідну для освоєння предмету. Тому є доцільною робота з іншими джерелами, що дасть змогу краще розібратися у сутності провідних положень теорії як навчальної та наукової дисципліни. Важливо також у процесі користування посібником слухати живу мову лектора, вести дискусії з колегами по проблемним питанням, робити нотатки з особистими критичними зауваженнями, аналізувати власний практичний досвід організації і проведення занять з фізичного виховання та спортивних тренувань. Все це допоможе краще освоїти та ефективніше використовувати знання з „Основ теорії та методики фізичного виховання”.